

ADLİ TIP SORUŞTURMA GÖREVLİLERİ: ADALET SİSTEMİNE KATKISI OLABİLECEK BİR MESLEK GRUBU

Medico-Legal Death Investigators: A Profession that could Contribute to Criminal Justice System

Volkan ÇETİN

Çetin V. Adli tıp soruşturma görevlileri: adalet sistemine katkısı olabilecek bir meslek grubu. Adli Tıp Bülteni 2014;19(2):71-74.

ÖZET

Adli tıp uzmanının en doğru biçimde ölüm nedeni ve orijinini belirleyip, raporunda güven içinde belirtmesi için, olaya dair her bilgiyi en hızlı ve doğru biçimde edinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, olayın güvenlik birimlerine ihbar edilmesinden, otopsi salonunda adli otopsiye başlanmasına kadar olan süreçte, olay ile ilgili gerekli her bilginin etkin bir şekilde Adli tıp uzmanına ulaştırılması arzu edilmektedir. Bu makalede, ABD'de özellikle doğu yakası eyaletlerinde Yerel Adli Tıp Daireleri'nde çalışan bir meslek gurubu olan, adli-tıp Soruşturma Görevlileri ayrıntılı olarak tanıtılacaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nde olay yeri ve adli-tıbbî incelemelerde çok önemli rolü olan bu kişilerin eğitimleri, görev alanları ve yetkileri mercek altına alınacak, Türkiye'de bu meslek gurubunun oluşturulmasının gereği açıklanacaktır. Son olarak, kademeli bir şekilde benzer bir sistemin nasıl getirilebileceği ve önümüze çıkabilecek engeller tartışmaya sunulacaktır.

Anahtar sözcükler: Soruşturma görevlileri, olay yeri inceleme.

ABSTRACT

In the field of forensic medicine, it is essential for a forensic pathologist to gather as much information as possible, about the case in order to assign a cause and manner of death. The flow of information to the forensic pathologist is expected to be expeditious, accurate and adequate. In this article, it is aimed to introduce a profession, Medicolegal Death Investigators, who work in Medical Examiner Offices in the United States. Their duties and responsibilities in the system will be described

in details. Because of their contributions to crime scene investigations, implementing a similar approach in the medico-legal investigations in Turkey will be proposed; the necessity and benefits will be discussed.

Keywords: Medicolegal Death Investigators; Crime Scene Investigations.

GİRİŞ

Avrupa Birliği'ne geçiş döneminde bulunan ülkemizde son yıllarda adli tıp alanında olumlu gelişmeler göze çarpmaktadır. Gerek Adli Tıp Kurumu'nun gerekse üniversitelerdeki akademik kadroların verimli ve özverili çalışmaları, bilimsel yayınların kalitesini ve topluma verilen hizmeti arttırmıştır. Yakın zamanda Türkiye'de düzenlenen uluslararası adli tıp konferanslarında alınan izlenim, Türkiye'nin gelişmiş ülkelerdeki çalışma standartlarını yakalama çabasını ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), adli tıp hizmetleri eyaletten eyalete değişkenlik gösterse de genel olarak iki ana sistem üzerine kurulmuştur. Birincisi, Tıbbi Muayene Sistemi (Medical Examiner System) olarak adlandırılan, adli tıp üzerine uzmanlaşmış patologların otopsileri yaptığı, ilçe düzeyinde kurumlaşan ancak idari olarak eyalet hükümetine bağlı Yerel Adli Tıp Daireleri'nden (Regional Medical Examiner's Office) oluşan bir sistemdir. Diğer sistem ise "Coroner System" olarak adlandırılan, yaygınlığı 1960'lardan itibaren giderek azalan, ancak halen 28 eyaletin bazı ilçelerinde mevcut olan, ölü muayenesini ve otopsiyi yapan kişinin yerel seçim ile geldiği, her ne kadar belli bir eğitim alması beklense de bazı yerlerde tıp doktoru bile olması beklenmeyen eski terk edilmekte olan bir sistemdir (1).

Türkiye'nin Adli Tıp Kurumu sistemi, ABD'deki Tıbbi Muayene Sistemi (Medical Examiner system) ile benzerlik göstermektedir. Bu makalede yazılanlar, Tıbbi Muayene Sistemi'nde, ABD'nin doğu yakasındaki eyaletlerinde sıklıkla kullanılan bazı uygulamaları konu almaktadır. Bu sistem içerisinde çalışan adli tıp Soruşturma Görevlileri'nin eğitimleri, rutin görevleri, sorumluluk alanları bu makalede ayrıntılı biçimde mercek altına alınacaktır. Bu sistemin Türkiye'de oluşturulmasının gereği, faydaları ve aşılması gereken unsurlar ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Adli-Tıp Soruşturma Görevlisi kimdir?

Yerel Adli Tıp Daireleri'nde, adli tıp uzmanına karşı sorumlu; olay yeri inceleme ekibi, polis ve yerel savcı ile beraber çalışan kişilere Adli-Tıp Soruşturma Görevlisi (Medico-legal Death Investigators) denir. Bu görevliler, olay yerini adli-tıbbi açıdan inceleyip, cesedin ön muayenesini yapıp fotoğraflarını çekerler; otopsi ve toksikolojik incelemeler için faydalı olabilecek gerek ceset üzerinde gerekse olay yerindeki delillere el koyar (örneğin ilaç kutuları, şırıngalar, ası vakasındaki ip, cinayet vakasındaki bıçak vb.). Adli Tıp Soruşturma Görevlisi vakanın bildirilmesinden, otopsi salonunda dış muayeneye başlanmasına kadar olan zaman diliminde adli tıp incelemesinden sorumlu kişidir. Soruşturma görevlileri, aynı zamanda cesedin adli tıp morguna uygun ve güvenli biçimde naklini sağlar. Soruşturma görevlisi, gerekirse icapçı Adli Tıp uzmanını günün hangi saati olursa olsun, olay yerinden telefon ile arayarak, rapor vermekte ve yapması gerekenler hakkında direktif almaktadır. Cesedin adli tıp dairesine getirilmesinin ardından, soruşturma görevlisi, savcı ve polis raporlarından bağımsız, adli-tıbbi açıdan olayı, olay yerini ve cesedin durumunu ayrıntılı şekilde anlatan resmi bir rapor hazırlar. Doldurduğu standart formları, çektiği dijital fotoğrafları, savcılık raporunu, polisin veya olay yeri inceleme ekibinin raporlarının birer kopyasını da bir dosya içinde muhafaza eder. Gerekirse, Soruşturma görevlisi, ertesi gün, tüm rapor ve resimleri adli tıp uzmanlarına sabah toplantısında sunar. Adli tıp uzmanı otopsiye başlamadan önce, raporun tüm sayfalarını okuduğuna ve olay yeri resimlerini incelediğine dair belge imzalamaktadır. Bu şekilde adli tıp uzmanı, otopsiye başlamadan önce, vaka ile ilgili bir çok faydalı bilgi edinmektedir. Soruşturma görevlileri eğitim amaçları dışında genellikle otopsilere katılmazlar. O zaman dilimini, gerekli vakalarda ölen kişinin tıbbi geçmişini araştırmak ile geçirirler. Hastaneleri, sağlık

ocaklarını, eczaneleri ve ölen kişinin yakınlarını telefon ile arayarak, vakanın tıbbi geçmişi hakkında mümkün olduğu kadar fazla bilgiyi toplamakla görevlidirler. Faks veya telefon ile elde edilen her bilgiyi yazılı olarak Adli Tıp uzmanına bildirirler. Soruşturma görevlileri vardiya usulü çalışmakta, üzerinde çalıştıkları vakaları mesai bitiminde bir sonraki soruşturma görevlisine devretmektedirler. Bu şekilde hizmette süreklilik sağlanmaktadır. Bu görevliler, Adli Tıp Dairelerinde haftada 7 gün, 24 saat aralıksız hizmet verilmektedir.

Adli tıp soruşturma görevlileri kimlerden seçilir? Özgeçmişleri ve eğitimleri:

Bu görevlilerin özgeçmişleri çok çeşitlidir ve kurum içerisinde oldukça farklılık göstermektedir. Genel olarak iki meslek gurubu ağırlıktadır: Tıbbi kökenliler (örneğin, acil tıp teknisyenleri, hemşireler, sağlık memurları) ve polis/savcılık/adli bilim kökenliler (dedektifler, polis memurları, savcı yardımcıları, olay yeri inceleme görevlileri, Adli bilimlerden mezun olan kişiler). Ancak kimyagerler, morg teknisyenleri, biyologlar, antropologlar, botanistler, profesyonel fotoğrafçılar ve bilgisayar mühendislerine kadar geniş bir yelpazeyi içine alan bir meslek grubudur. Farklı özgeçmişlerden gelmiş soruşturma görevlilerinden oluşmuş bir ekip, kurum için özellikle daha faydalı olmaktadır. Zira, farklı uzmanlar, farklı vakalarda ve değişik olay yeri incelemelerinde kendi deneyimlerini ön plana çıkararak olumlu katkılar sağlamaktadırlar. Her ne kadar farklı eğitimleri ve geçmişleri olsa da, Adli Tıp Soruşturma Görevlisi olmak isteyen bir kişinin geçmek zorunda olduğu bir çok aşama vardır. Bu meslek gurubu, özellikle kendi dallarında çok başarılı olmuş kişilerden seçilmektedir. Dolayısı ile yaşları genellikle 35 yaş ve üzeridir. Soruşturma görevlisi adayı, ABD'de kalitesi ABMDI (American Board of Medicolegal Death Investigators, Amerikan Medikolegal Soruşturma Görevlileri Derneği) tarafından onaylanmış bir sertifika programına kabul edilmesi, ve bu programı başarı ile bitirmesi gereklidir (2). Bu programlarda adaylar mesleğin ayrıntıları üzerine eğitim almakta ve her çeşit vakaya özel kullanılan teknikleri, formları ve nasıl adli-tıbbi delil toplanması gerektiğini öğrenmektedirler. Yakın geçmişte bir çok üniversite adli araştırma (Forensic Science) bölümleri açmıştır ve bu bölümlerden mezun olmuş kişiler de bu sertifika programlarına katılmak sureti ile bilgilerini arttırmaktadırlar. Özellikle, günümüzde adli-tıbbi incelemelerin standardize edilmesi konusunda çok hassas olan Federal hükümet ve FBI (Federal Bureau of Investigation, Federal Soruşturma

Bürosu), hangi vakada nasıl delil toplanması gerektiğinin önemini vurgulamakta ve bu programların daha da fazla yaygınlaştırılması teşvik edilmektedir (3, 4, 5).

Sertifika programını başarı ile geçmiş adaylar, ABD'nin tüm eyaletlerinde ilçe Adli Tıp Daireleri'nde işe başvurumaktadırlar. Adayların daha önce hiçbir suça karışmaması ve çok temiz bir çalışma sicilinin olması gerekmektedir. Eyalet, kendi standartlarını göz önüne alıp, sicil soruşturmalarını yaptıktan sonra, genellikle adaylara önce intörlük teklif etmekte veya direkt olarak iş teklifinde bulunmaktadır. Ancak her ne kadar işe alınmış olsalar da, Adli Tıp Soruşturma Görevlileri'nin kendi başarılarına sahaya çıkmaları yaklaşık 6 ayı almaktadır. Bu zaman zarfında, gerek dairedeki diğer kıdemli soruşturma görevlileri, gerekse adli tıp uzmanları tarafından sürekli denetlenmekte ve meslek içi eğitimden geçmektedir. Daire içinde işlerin nasıl yürütüldüğünü ve özellikle çalıştıkları adli tıp uzmanlarının beklentilerini öğrenmektedirler.

Ülkemizde Adli olaylarda, Adli Tıp uzmanına bilgi akışı

Gerek Polis teşkilatında, gerekse savcılıklar bünyesinde son yıllarda gözlenen, adli incelemelerdeki olumlu ve yapıcı iyileştirmeler meyvelerini vermekte, olay yeri incelemeleri geçmişe nazaran daha çok dikkate alınmakta ve daha etkin yapılmaktadır. Ancak olay yeri ile ilgili bilgi akışında halen sorunlar yaşanmakta, adli incelemelerin çok önemli bir parçası olan adli otopsiyi yapacak olan adli tabip çoğu zaman olay hakkında yeterli bilgilendirilememektedir. Ülkemizde bu konuda oldukça ciddi olarak nitelendirilebilecek sıkıntılar yaşanmaktadır. Sorun öncelikle olay yerinin adli-tıbbi açıdan yeterli değerlendirilmemesi ile başlamaktadır. Çoğu zaman, özellikle taşra teşkilatlarında, adli tabip, olay yerini incelemiş savcıdan aldığı düz metin halindeki raporları okumakta ve olay yeri ile ilgili hiçbir fotoğrafı, çekilmiş olsalar bile inceleme fırsatı bulamamaktadır. Adli vakalarda, savcılar tarafından hiçbir standart form da kullanılmamaktadır. Standart bir form veya taslak olmadığından dolayı olay yerinde savcı, raporuna kendisi için önemli olduğunu düşündüğü bulguları yazdırmaktadır. Cesedin ön muayenesi, genellikle adli tıp veya adli tıbbi delil toplama konusunda hiçbir eğitim almamış, pratisyen hekimler tarafından savcı eşliğinde yapılmaktadır. Çoğu vakada, cesedin elbiseleri olay yerinde çıkarılmakta, eller kağıt bir poşet ile muhafazaya alınmamakta, ceset uygun bir plastik poşet ile taşınmamaktadır. Faydalı olabilecek birçok delilin

kaybolma veya hiç fark edilmeyip, kayda alınmama riski oluşmaktadır. Her ne kadar bu raporlarda olay ve olay yerine ait bilgiler olsa da, olay yerinin adli-tıbbi açıdan incelenmesindeki yetersizlikler sıklıkla göze çarpmaktadır. Ayrıca, bu raporlarda Adli tabibin ilgi alanına girmeyen bir çok ayrıntı da bulunmakta ve otopsi öncesi vakit kaybına sebep olmaktadır.

Bir başka sorun da, Adli tabibin otopsiyi yapılacak veya yapılmış olan cesedin geçmiş hastane kayıtlarını istemesi sırasında oluşmaktadır. Bu kayıtlar, genellikle savcılıklardan bir yazı ile talep edilmekte, savcılık ilgili hastanelere istekte bulunmakta, hastaneler mevcut kayıtlarını savcılığa göndermekte, ancak bu şekilde tıbbi kayıtlar Adli tabibe ulaştırılmaktadır. Bu süreç çoğu zaman haftalar bazen aylar almaktadır. Otopsi raporunu önemli şekilde etkileyebilecek vakanın tıbbi bilgilerinin bu şekilde gecikmesi Adli incelemelerde aksaklıklara yol açabilmektedir.

TARTIŞMA

Bahsi geçen ve benzeri sorunlara büyük ölçüde çözüm getirebilecek Adli-Tıp Soruşturma Görevlileri'nin yetiştirilmesi ve hizmete verilmesi ülkemiz için çok faydalı olacaktır. Bu görevliler, adli tıp uzmanının olay yerindeki temsilcisi görevini üstlenecek, Adli-tıbbi her türlü delili tanıyabilecek, fotoğraflayıp kayda alabilecek ve olay yerine hakim biri olarak Adli Tıp uzmanının tüm soru ve beklentilerini karşılayabilecek bilgi ve deneyim ile donanmış olacaktır.

Bu sayede gerek Adli Tıp Kurumuna gerekse de Adli soruşturmalara büyük katkıda bulunacaklardır. Adli incelemelerin tıbbi yönünü ilgilendiren birçok standart form ve taslak rutin kullanıma girecek, demografik ve istatistiksel olarak çok değerli olacak birçok veri su yüzüne çıkacaktır. Bu verilerden yola çıkılarak ülke genelinde birçok bilimsel çalışma yapma olanağı doğacak ve bu çalışmalar gerek Adli olayları önlemeye yönelik gerekse Halk Sağlığını ilgilendiren projelerin oluşmasına fırsat verecektir. Adli Tıp Kurumunda istihdam sağlanması dışında soruşturma görevlileri, çalıştıkları bölgelerde emniyet güçlerine meslek içi eğitim sağlayacak ve hizmetin kalitesi daha da arttırılacaktır.

Bu meslek gurubunu ülkemizde oluşturmak için önce adaylara eğitim verecek olan Adli Tıp uzmanları, detektifler, savcılar, jandarma subayları ve diğer uzmanlardan oluşmuş bir ekip toplayarak bir eğitim programı oluşturulmalıdır. En ideali, bu eğitim ekibinin ABD'de Soruşturma Görevlisi sertifika kurslarının birine

gönderilmesi ve ülkemize dönüşleri sonrası kendi adaylarımıza en uygun eğitim programını oluşturmalarıdır. Benzer bir yaklaşım Tayvan hükümeti tarafından başarı ile uygulanmıştır. ABD'de yetiştirilmiş olan Adli Tıp Soruşturma Görevlileri şu an mesleklerini kendi ülkelerinde icra etmekte ve yeni soruşturma görevlilerini eğitmektedir.

Etkin ve bilimsel bir adli incelemenin, değişik kurumlardan gelen uzmanların iyi bir ekip çalışması ürünü olduğunu ve kurumlar arası sıkı işbirliğinin kaçınılmaz olduğunu unutmamamız gerekir. Yakın gelecekte, Adli Tıp Kurumu içinde değişik meslek guruplarının da adli tıbbi incelemelere katkıda bulunması kurumun bilimsel çalışmalarına hız verecektir. Elbette, eğitim aşamasında karşımıza çıkabilecek olası zorluklar olacaktır, ancak bu zorlukların gerek Adli Tıp Kurumu içerisinde gerekse Adalet Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bünyesindeki bu konu ile ilgilenecek olan makamların yakın işbirliği ile aşılabilecektir.

Teşekkür

Bu makalenin yazım aşamasında, emeği ve desteği ile katkıda bulunan değerli meslektaşım Doç. Dr. Bülent Eren'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

1. Hanzlick R. and Combs D. Medical examiner and coroner systems: History and trends. JAMA, 1998;279(11):870-4.
2. "American Board of Medicolegal Death Investigators" Resmi internet adresi: <http://www.abmdi.org/>
3. "National Association of Medical Examiners" internet sitesinde mevcut eğitim programları: www.thename.org.
4. Preliminary Report on America's Medicolegal Offices. Prepared for National Institute of Justice, Forensic Submit. May 18-19, 2004. Washington, DC. By National Association of Medical Examiners. Internet adresi: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/213421.pdf>.
5. "Federal Bureau of Investigation" Resmi web sitesinde meslek içi eğitim konuları: <http://www.fbi.gov/about-us/lab/forensic-response/ert>

İletişim adresi:

Volkan Cetin, MD, Research Assistant Professor
Albert Einstein College of Medicine
Montefiore Medical Center
1695 Eastchester Road
2nd Floor
Bronx, New York 10461, USA
E-mail: Volkan.Cetin@einstein.yu.edu